

A család és a kutatómunka összhangja

Beszélgetés Csapó Edit L'Oréal-díjas kutatóval

A Szegei Tudományegyetemen te vagy a harmadik, aki elnyerte ezt a magas kitüntetést. Milyen gondolatok jártak a fejedben, amikor értesültél a hírről?

Bevallom, egyáltalán nem számítottam arra, hogy esélyesként indulhatok, hiszen minden évben nagyon sok tehetséges és kiemelkedő kutatómunkát folytató kutatót jelölnek erre a díjra. Már a jelölés is nagyon megtisztelő volt számomra. Az ösztöndíj 16 éves fennállása óta a tavalyi évben már nyolcadik alkalommal díjaztak szegei kutatót ezzel a rangos díjjal, és valóban, Hernádi Klára és Enyedy Éva után én lehettem 2018-ban a harmadik az SZTE TTIK Kémiai Intézetéből. Amikor értesítettek, hogy én nyertem el, el sem hittem, de később úgy éreztem, hogy az elmúlt közel 8 év kemény munkája nem volt hiábavaló.

A nőkkel szembeni társadalmi elvárások a gyerekevelés, a család összetartása terén magasabbak, mint a férfiakkal szemben. Így a munkában, a kutatásban való kiemelkedő helyállás nagyobb erőfeszítést, áldozatokat kíván a nőktől. Ezt kívánja elismerni a L'Oréal díja. Mennyiben látod ezt a megállapítást helytállóknak, és hogyan érvényesül ez a te esetekben?

Én minden tekintetben helytállóknak látom ezt a megállapítást, hiszen saját szakterületem, sok más pályához hasonlóan, számos esetben nem családcentrikus kihívásokat követel meg. A felsőoktatásban, főként a természet- és élettudományi területeken, oktató/kutató feladatkörben dolgozó nők esetén a gyermekvállalás miatt kihagyott időszak pótlása sokszor nagyon nehezen, csak áldozatos és feszített tempójú munka árán hozható be. Az azonos életkorú nő és férfi tudományos mutatói így nem összemérhetők, de egy adott pozíció betöltéséhez ugyanazoknak az elvárásoknak kell megfelelniük. Mindenkinek, legyen az nő vagy férfi, fontos az elismerés, hiszen motiválja a kutatót, hogy azt, amivel addig foglalkozott és ahogyan dolgozott, megéri folytatni. Számomra is nehéz volt a gyermekvállalás miatti közel másfél év otthon töltött idő pótlása, de a férjem, akkor is és azóta is mindent megtesz, hogy amiben tud, segítse a munkámat, és ez kölcsönösen is elmondható.

Amikor a közelmúltban a „Jakupcsek plusz” című tv-műsorban erről a kérdéskörrel beszélgettetek, és a műsorvezető felszította, hogy bizony nagyon nehéz megfelelni a magas tudományos követelményeknek, és a nők sokkal hátrányosabb helyzetben vannak a pályájukon a férfi kollégáikkal szemben, ti, az etológus Kubinyi Enikővel együtt ellene voltatok ennek a sztereotípiának. Elmondanád erről itt is a véleményed? Te miben éreztél hátrányosan megkülönböztetettnek magad női kutatóként/oktatóként pályafutásod során?

Az említett műsorban a fő kérdés az volt, hogy nőként ért-e bennünket valamilyen mértékű megkülönböztetés az eddigi pályánk során, és hogy nőként hátrányban vagyunk-e a férfiakkal szemben. A gyermekvállalás miatt a kutatásból kiesett idő pótlása, ahogyan korábban is említettem, nagyon nehéz, sok embernek be sem hozható. Én büszkén mondhatom, hogy az elmúlt közel 8-9 évben, mióta oktatói/kutatói munkakörben dolgozom, nem ért megkülönböztetés, sőt, ugyanúgy kellett teljesítenem, mint a velem azonos életkorú és beosztású férfiakkal. Kutatócsoportunk vezetője, Dékány Imre, az első naptól fogva elfogadta, hogy a gyermekes anyukáknak a munkaidő végén sietni kell a bölcsődébe, óvodába, de erre hivatkozva sosem volt olyan eset, hogy az elvállalt feladatokat ne teljesítettem volna.

Hogyan, mivel lehetne orvosolni a hátrányt?

Úgy vélem, ahhoz, hogy egy gyermekes anyuka ne csak az otthoni szerepben legyen maximális, hanem még a munkahelyén is eredményesen helytálljon, akár vezető beosztásban dolgozzon, ahhoz a nagy számban férfi munkahelyi vezetők megértése és nem utolsósorban a család erős támogatása nélkülözhetetlen. Sok esetben a hétköznapiakban a nagyszülők tudnak segítséget nyújtani, de a mi esetünkben ez nem jöhet szóba, hiszen a nagyszülők is aktívan dolgoznak még és elég nagy távolságban laknak tőlünk.

Bemutatnád szakmai pályádat, kutatásaidat röviden olvasóinknak?

2006-ban szereztem vegyész diplomát, majd 2010-ben, Farkas Etelka témavezetése mellett, kémia PhD-fokozatot a Debreceni Egyetemen, ahol átmenetifém-komplexek oldategyensúlyi vizsgálatával foglalkoztam alapkutatás keretein belül. A frissen megszerzett doktori fokozat birtokában csatlakoztam a Szegedi Tudományegyetem Kémiai Intézetének Kolloid- és Nanoszerkezetű Anyagok Kutatócsoportjához, ahol nemesfémtartalmú nanoszerkezetű anyagok előállítási lehetőségeivel és az előállított kolloidrendszerek szerkezetvizsgálatával kezdtem el foglalkozni. Azóta is ezen a területen dolgozom. Az előállított nemesfém (főként arany) nanoszerkezetű anyagokat minél több alkalmazásterületen kísérjük meg lehetségesen felhasználni, ilyen például az (elektro)katalizátorok fejlesztése vagy a szelektív és érzékeny optikai bioszenzorok tervezése. Emellett intenzíven foglalkozom közel 3–4 éve kolloidális gyógyszerhordozó nanokompozitok előállításának, főként biokompatibilis polimer, szérumfehérjék és felületaktív anyagok potenciális hordozóként való alkalmazhatóságának tanulmányozásával.

Té is munkahelyet, sőt országot, itthon pedig várost váltottál pályád során. Hogyan ítéled meg a mobilitást a magad esetében és általánosan az értelmiségi pályán?

A saját vonatkozásomban mindenképpen előnyös volt a mobilitás, hiszen új tématerülettel ismerkedhettem meg, új műszeres technikák használatát sajátíthattam el. Nagyon szerettem a PhD-kutatómunkám alapját képező komplexkémiai kérdésköröket érintő munkát, de szerettem volna kipróbálni magam más területen is. Szerintem fontos, hogy egy kutató/kutatónő ne csak a saját, szűk tématerületén legyen kiemelkedő, hanem hazai és külföldi kutatócsoportokkal kialakított együttműködések révén, egymás munkájának segítése mellett, bővítse tudását.

Van tapasztalatod a külföldi és a hazai egyetemeken való kutatás/munkavégzés között. Milyen főbb különbségeket említenél a lehetőségek, munkavégzési körülmények tekintetében?

Eddigi munkám során szerencsém volt több, főként európai kutatócsoporttal is együtt dolgozni, és az eredményes kutatómunkából több közös nemzetközi publikáció született. Ellátogathattam és betekintést nyerhettem a zágrábi egyetem Fizikai Kémiai Tanszékén, a müncheni Max-Planck Intézet kvantumoptikai részlegén vagy éppen a krakkói Technológiai Egyetem egyik kutatóintézetében folyó aktuális kutatómunkákba. Sok esetben azal kellett szembesülnöm, hogy míg hazai viszonylatban 5–6 fős

kutatócsoportok dolgoznak egy kutatáson, addig a nyugati intézetekben, például Münchenben, közel 30–40 fős munkacsoportok foglalkoztatása is lehetséges, ami megsokszorozza az eredményes és hatékony kutatómunkát. A jelenlegi NKFIH és uniós forrásból megvalósuló kutatási programok révén részben korszerűsíteni lehetett a jelenlegi infrastrukturális hátteret, ami nagyban segíti a kutatómunka sikerességét.

És a család? A férjed is kutató: hogyan tudátok megteremteni a család-gyerekek és a kutatómunka közötti összhangot?

Elmondhatom, hogy nálunk egész jó a család-kutatómunka összhang. A férjem is vegyész, kutató, és ugyanabban az intézetben dolgozunk, így nincsenek előre leosztott szerepek, hogy ki mikor megy az óvodába éppen a kislányunkért. Ha neki húzódik el a napja a kísérleti munka miatt, akkor én tervezem a napot úgy, hogy el tudjak időben szabadulni, de ha esetleg nekem jön be például egy megbeszélés, akkor ő mobilis. Természetesen elkerülhetetlen, hogy otthon is beszéljünk a munkáról, de ezt igyekszünk minimalizálni.

Milyen közeli és távlati tervek foglalkoztatnak ma?

Mindenképpen szeretném a közeljövőben is a jelenlegi intenzitással folytatni a kutatómunkát és az aktuális, 2021-ig tartó pályázatokat eredményesen teljesíteni. A távoli jövőben szeretném az akadémiai nagydoktori fokozat megszerzését, amihez még jó pár évet kell dolgozni. A magánéletben a legközelebbi fordulóponthoz a kislányom szeptemberi iskolakezdése, de szerintem ez rengeteg szülő életében meghatározó pont.

Kikapcsolódásképpen, a szabadidőtök mit csinálnak szívesen?

Ez jó kérdés, hiszen kifejezett hobbink nincs. Ha az időjárás engedi, sok időt töltünk a szabadban, főleg rengeteget biciklizünk. Nagyon sok időt töltök tavasztól késő ősziig az udvaron, az erkélyen nevelgetett virágaimmal, s talán én vagyok a rekordtartó a környezetemben, aki megvalósítja a lehető legtöbb virággal teleültetett balkonlada elhelyezését egy 5 m²-es teraszon.

Köszönöm a beszélgetést. Kívánom, hogy pályádon és a magánéletben is további sikerek kísérjék utadat, melyben tudásod és személyiséged játszik meghatározó szerepet!

Kiss Tamás